

НЕИМУЩЕСТВЕНИ ВРЕДИ В СПОРТА

Албена Димитрова^{1*}, Васил Димитров²

¹ Национална спортна академия „Васил Левски“,
катедра „Психология, педагогика и социология“

² Национална спортна академия „Васил Левски“,
катедра „Мениджмънт и история на спорта“

ORCID

Albena Dimitrova – <https://orcid.org/0000-0003-4441-489X>

Vasil Dimitrov – <https://orcid.org/0009-0005-0876-3488>

РЕЗЮМЕ

Неимуществената вреда в спорта е негативно социално правно явление, което има исторически променлив, масов и закономерен характер с глобално проявление. Причините за поява са комплексни и се пораждат от различни фактори от личностен и обществен характер. Правото е един от основните инструменти за социално управление в спорта, винаги съответства по форма, съдържание на достигнато социално развитие и динамични политически, икономически и социални промени, оказващи влияние върху структурата и функциите на системата за управление на физическото възпитание и спорта.

Научноизследователският интерес е свързан с прегледа на актуални въпроси, свързани с неимуществени вреди в спорта, възможността юридическо лице да претендира неимуществени вреди и като част от правотворческите процеси, извършващи се в България и ЕС. Цел на научното изследване е разкриване на някои правно-социологически аспекти на неимуществените вреди в спорта, особености на проява в национален и европейски мащаб. За решаването на основните задачи, постигането на целта и доказване на хипотезата е приложена комплексна методика от проучване на литературни и нормативни източници, сравнително-правен и контент анализ. Заключение: отделни разпоредби в Република България на материалните ни закони признават претенцията на такива вреди. Няма достатъчно основания към настоящия момент да се възприеме диференциран подход за спортните организации.

Ключови думи: спорт, спортно право, социология, деликт

NON-PROPERTY DAMAGES IN SPORTS

Albena Dimitrova^{1*}, Vasil Dimitrov²

¹ National Sports Academy “Vassil Levski”,
Department of Psychology, Pedagogy and Sociology

² National Sports Academy “Vassil Levski”,
Department of Management and History of Sports

ABSTRACT

Non-property damage in sports is a negative social legal phenomenon, which has a historically variable, mass and regular nature with a global manifestation. The reasons for its

occurrence are complex and arise from various factors of a personal and social nature. Law is one of the main tools for social management in sports, always corresponding in form, content to achieved social development and dynamic political, economic and social changes affecting the structure and functions of the management system of physical education and sports.

The research interest is related to the review of current issues related to non-pecuniary damages in sports, the possibility of a legal entity to claim non-pecuniary damages and as part of the law-making processes taking place in Bulgaria and the EU. The aim of the scientific research is to reveal some legal and sociological aspects of non-property damages in sports, peculiarities of manifestation on a national and European scale. To solve the main tasks, achieve the goal and prove the hypothesis, a complex methodology of researching literary and normative sources, comparative legal and content analysis was applied. Conclusion: separate provisions in the Republic of Bulgaria of our material laws recognize the claim of such damages. There are no sufficient grounds at present to adopt a differentiated approach for sports organizations.

Keywords: sport, sports law, sociology, delict

ВЪВЕДЕНИЕ

Неимуществената вреда в спорта е негативно социално правно явление, което има исторически променлив, масов и закономерен характер с глобално проявление. Социологическите и правните изследвания в спорта се обосновават с признаването на разликата между правните и действителните обществени отношения. Това означава, че „животът“ на закона в социалната система се опосредства от целите, интересите на различни социални групи, организации, индивиди и фактът на приемане на официална правна норма не е единственият и достатъчен като условие за функционирането на правните норми в обществото. Причините за поява са комплексни и се пораждат от различни фактори от личностен и обществен характер. Правото е един от основните инструменти за социално управление в спорта, винаги съответства по форма, съдържание на достигнато социално развитие и динамични политически, икономически и социални промени, оказващи влияние върху структурата и функциите на системата за управление на физическото възпитание и спорта. Една от основните задачи на физическото възпитание в България е свързана с подобряване на физическата дееспособност на учениците (Симеонова, 2023). Спортът в свободното време участва пряко или косвено във вътрешните и външните функции на държавата, а като част от спортната система се реализира и във всички форми на управление – социална, стопанска и търговска. Съвременните условия на развитие поставят необходимостта от подготовката на специалисти с висше образование, които да имат способността да съчетават педагогическата си и административна работа с научния подход и провеждане на системна научна дейност в практиката (Витанова, 2016).

До неотдавна се приемаше, че само физически лица могат да претърпят такива вреди. При деликт (непозволено увреждане) съществува наказателна, административно-наказателна или гражданска отговорност на правонарушителя.

„Причинените вреди от COVID-19 са големи, те засягат всеки аспект от живота на човека, включително образованието“ (Симеонова, 2022). В спорта, правото и образованието в качеството си на базови социални институти можем да отграничим различни аспекти, свързани с неимуществените вреди. Интересен пример в това отношение е песен на изпълнителката Шакира (Music Mundial, 2023), която е насочена към футболиста Жерар Пике, с когото тя се разведе заради изневяра. В текста на песента се включва сравнение между известни брандове, като певицата явно цели да „обезцени“ новата приятелка на футболиста, а именно „ти смени Ferrari за Twingo, Rolex за Casio“. В същото време певицата е световноизвестна и има милиони фенове, които могат да решат да не използват посочените брандове с цел да я подкрепят. Освен това, споменатите марки се смятат за нискобюджетни и може да изглежда обидно да ги носиш. Феновете на футболиста, от друга страна, могат да започнат да използват същите брандове. Има данни, че певицата Шакира може да бъде съдена от някой от гореспоменатите брандове (Генчев, 2023).

Неимуществените вреди предполагат инструментариум или възможност, чрез която да бъдат възприети, и могат да бъдат обобщени най-общо в:

- Тревожност, съпроводена с физически болки и др.;
- уронване на престижа;
- засягане на доброто име в обществото и др.

Законност – според чл. 5. ГПК съдът разглежда и решава делата според точния смисъл на законите, а когато те са непълни, неясни или противоречиви – според общия им разум. При липса на закон съдът основава решението си на основните начала на правото, обичая и морала (Граждански процесуален кодекс, 2023).

Научноизследователският ни интерес е свързан с прегледа на актуални въпроси, свързани с неимуществени вреди в спорта, възможността юридическо лице да претендира неимуществени вреди и като част от правотворческите процеси, протичащи в България и ЕС.

Хипотези: предполагаме, че в процеса на изследването ще бъдат разкрити различни проблеми и вариации, свързани с неимуществени вреди в спорта; допускаме, че научната разработка ще допринесе за обогатяване на теоретичните и практическите знания на гражданите и длъжностните лица в национален и европейски мащаб.

Цел на научното изследване е разкриване на някои правно-социологически аспекти на неимуществените вреди в спорта, особености на проява в национален и европейски мащаб.

От така поставената цел произтичат следните *основни задачи*:

- да се разкрият и анализират интерпретации и вариации, свързани с неимуществени вреди в спорта, с акцент възможността юридическо лице да претендира неимуществени вреди и като част от правотворческите процеси, протичащи в България и ЕС от юридическо-социологическа гледна точка;
- да се изведат изводи и препоръки за теорията и практиката на спортната дейност, свързани с неимуществени вреди в спорта в регионален, национален и европейски мащаб.

МЕТОДИКА

Предмет на изследването са проблеми, свързани с неимуществени вреди в спорта, възможността юридическо лице да претендира неимуществени вреди.

Обект на проведеното изследване са литературни и нормативни документи във връзка с дискутираните въпроси на ниво България и Европейския съюз.

За решаването на основните задачи, постигането на целта и доказване на хипотезата е приложена *комплексна методика* от проучване на литературни и нормативни източници, сравнително-правен и контент анализ.

Научното изследване е проведено в периода от февруари 2022 до октомври 2023 г.

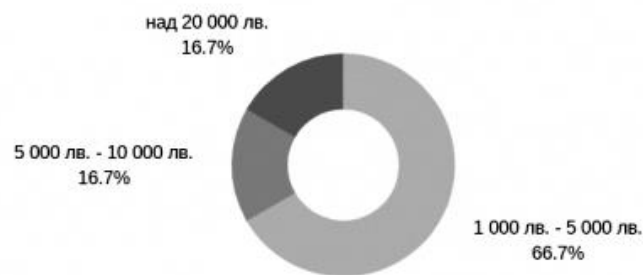
РЕЗУЛТАТИ

Практика на ВКС: Решение № 197 от 19.02.1997 г. по гр. д. № 250/1995 г. на ВКС, IV ГО, в част от мотивите изрично се посочва, че по закон няма основание да се присъжда обезщетение за неимуществени вреди на юридическо лице, защото всичките му права са имуществени, вкл. и тези, свързани с маркетинговия имидж, търговските марки и др. Решение № 457 от 13.05.2009 г. по гр. д. № 1116/2008 г. на ВКС, I ГО, отрича правото на юридическо лице да претендира обезщетение за неимуществени вреди. Решение № 47 от 10.09.2010 г. по т.д. № 625/2008 г. на ВКС, II ГО.

Законът за физическото възпитание и спорта не урежда въпроса за гражданската и съответно наказателната отговорност, причинена от спортни фенове за вреди, причинени както на лица, така и на вещи – спортни обекти и съоръжения, от което следва, че имуществената отговорност ще се решава по общите правила на гражданското право, ЗФВС.

Чл. 105 (Закон за физическото възпитание и спорта, 2021). Спортните обекти – държавна или общинска собственост, се застраховат в полза на собственика им. Обезщетение може да се търси както за имуществените, така и за неимуществените вреди. Футболът като най-масово практикуван спорт поражда и най-много казуси, свързани с разглежданата проблематика (Delikti.bg, 2022).

Размер на обезщетенията за инциденти при футбол

Фигура 1. Обезщетения при футбол

Като следващ пример може да бъде посочен проблемът със стопанисването на спортни терени и обекти със спортно предназначение в съответните общини. Те, в качеството си на собственици на спортни обекти и съоръжения, са длъжни да поддържат в добро експлоатационно и безопасно състояние уредите, които са монтирани на съответните площадки, които са предоставени за обществено ползване с цел да се задоволят определени нужди, в това число и нуждата им от спортуване, което е регламентирано в Конституцията на Република България, чл. 52. ал. (3). „Държавата закриля здравето на гражданите и насърчава развитието на спорта и туризма“ (Конституция на Република България, 2015) и повишаване стандарта и качеството на живот. Целта не може да се постигне, ако съответно не може да се реализира и отговорност за непозволено увреждане, настъпило вследствие на недобра качествена поддръжка. При настъпването на инциденти на подобен тип обекти трябва да бъде реализирана отговорността на задълженото лице. Вредите, които са пряка и непосредствена последица от непозволено увреждане, подлежат на обезщетяване, съответно: имуществени и/или неимуществени. Имуществените вреди са такива парични разходи, които в посочения пример са свързани с медицински

интервенции, лечение, лекарства и др. Размерът на обезщетението, свързан с имуществените вреди, е ясно определен съобразно представените доказателства за извършените разходи.

Неимуществените вреди, както посочихме в началото, са свързани и могат да се изразяват в претърпени физически болки, страдания, стрес и др., като размера на обезщетението, свързан с неимуществените вреди, съдът определя по справедливост. Вредите могат да бъдат в резултат на правонарушение, когато се нарушават забрани, установени в закон. Обида, с която се засягат честта и самоуважението на личността, телесна повреда и др. В глава четвърта от Закона за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия. Производство по установяване на противообществени прояви, извършени при провеждането на спортни мероприятия, и изпълнение на наложените наказания. Раздел I. Противообществени прояви и наказания – едни от най-често срещаните нарушения са посочени в чл. 21, ал. 8. „... отправянето на ругатни, други неприлични изрази, жестове и поведение, които са особено вулгарни, както и изрази и скандирания, насаждащи омраза на расова, етническа или религиозна основа“ (Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия, 2020). Феновете скандират обиди към състезател или група привърженици на другия отбор, а клубът плаща.

При опит да се обобщи съдебната практика при подобен тип случай – съдът подлага на задълбочен и пълен анализ както фактите, така и правната уредба. Повечето исковете в размер, надвишаващ 10 000 лв., не се уважават в пълния размер. Присъдените суми са между 500 и 1000 лв. Приблизително половината от исковете се отхвърлят.

С решение № 35 от 12.08.2022 г. по гр. д. № 3901/2018 г. на ВКС, IV ГО, се извеждат критерии при определяне на справедливо обезщетение за неимуществени вреди при юридическите лица (ВКС, 2022). При спортни произшествия, пътнотранспортни злополуки, нарушения на авторски права и др., които са специфични по своя характер, изключителна роля при вземането на решение от съда има експертизата, изготвена от вещи лица. В ГПК е посочено право на преценка, чл. 162: „Когато искът е установен в своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът определя размера по своя преценка или взема заключението на вещо лице“. Според ГПК. Глава първа. Дължимост на защита и съдействие. Чл. 2: „Съдилищата са длъжни да разгледат и разрешат всяка подадена до тях молба за защита и съдействие на лични и имуществени права“ (Граждански процесуален кодекс, 2023). Неимуществените вреди не подлежат на точно изчисляване, зависи от икономическа обстановка в страната, периода и др. „Обезщетението е право с имуществен характер за репарирание на вреди от неимуществено естество“ (Голева, 2018).

Вредоносната злоупотреба с право е непозволено увреждане, като пример можем да посочим популярните SLAPP дела и свързаните с тях искове, свързани с нарушаване на субективни права (най-често репутация, имидж). При тях наблюдаваме финансова неравнопоставеност между страните. *Тя позволява на финансово по-силната страна, чрез предявяване на формално легитимни гражданскоправни претенции, най-често за обезщетение на репутационни щети от обида и клевета, да постигне финансово и организационно омаломощаване и дори унищожаване на ответника* (Екимджиев, 2023).

ДИСКУСИЯ

Спорт и неимуществени вреди – санкции. През 2017 г. в Дисциплинарния правилник на БФС (bfunion.bg, 2022–2023) беше въведена санкция за обидни и нецензурни скандирания. „Клубовете се оплакаха неофициално, че това е като своеобразна касичка за БФС. Следва описване в доклада на делегата и една стандартна глоба от 1000 лв. за клубовете от Първа лига (за тези от Втора – санкцията е 250 лв., а от януари 2023 г. се увеличава на 500 лв.). Което си е един заложен сигурен приход, тъй като всички сме наясно, че няма как обидите по стадионите да изчезнат. За календарната 2022 г. са наложени глоби за общо 818 835 (от тях 394 650 за втората част на сезон 2021/22 и 424 185 лв. за първата част на сезон 2022/23). В това число влизат мачовете от Първа и Втора лига от втората половина на сезон 2021/22 и първата част на 2022/23, както и двубоите от турнира за Купата на България за периода“ (Кириловски, 2022).

Възможности за обжалване на решение. „Присъждането на справедливо обезщетение не е автоматична последица от решението на Европейския съд по правата на човека, констатиращо нарушение на право, гарантирано от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи или Протоколите към нея. Това става ясно от текста на член 41, който предвижда, че съдът присъжда справедливо обезщетение само ако националното право не позволява пълно обезщетение и само „ако е необходимо“ (Европейският съд по правата на човека, 2007).

Историческото изясняване на този въпрос може да бъде съществен ориентир и база за сравнителни анализи, генериране на идеи и решения при обсъжданията за образователната политика в подготовката на спортни кадри днес (Витанова, 2016).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Състоянието на свръхрегулация на обществените отношения оставя минимално поле за прилагането на морални аргументи, макар това да е позволено в ГПК.

Отделни разпоредби в Република България на материалните ни закони признават претенцията на такива вреди. Няма достатъчно основания към настоящия момент да се възприеме диференциран подход за спортните организации.

ЛИТЕРАТУРА

Витанова, Е. (2016). Сведения за студентската научна дейност в НСА „Васил Левски“ в периода 1950–1974 г. *Спорт и наука*, брой № 5–6, 262–272. // Vitanova, E. (2016). Svedenia za studentskata nauchna deynost v NSA „Vasil Levski“ v perioda 1950-1974 g. *Sport i Nauka*, broj № 5–6, 262-272.

Витанова, Е. (2016). Изграждане на концепция за образователна политика на Държавното висше училище за телесно възпитание. *Спорт и наука*, брой № 5–6, 304–317. // Vitanova, E. (2016). Izgrazhdane na kontseptsia za obrazovatelna politika na Darzhavnoto vishe uchilishte za telesno vazpitanie. *Sport i Nauka*, broj № 5–6, 304–317.

ВКС (2022). Решение № 35 от 12.08.2022 г. по гр. д. № 3901/2018 г. на ВКС, IV ГО. Retrieved May 6, 2023, from <https://www.vks.bg/talkuvatelni-dela-osnk.html>

Генчев, И. (2023). *Могат ли юридическите лица да търпят неимуществени вреди и подлежат ли те на обезщетяване*. Retrieved February 6, 2023, from <https://news.lex.bg/>

Голева, П. (2018). *Деликтно право (непозволено увреждане)*. IV преработено и допълнено издание. С.: Нова звезда, с. 314. // Goleva, P. (2018). *Deliktno pravo (nepozvoleno uvrezhdane)*. IV preraboteno i dopalнено издание. S.: Nova zvezda, 314.

Граждански процесуален кодекс (2023). В сила от 01.03.2008 г., изм. и доп. ДВ. бр. 11 от 2 февруари 2023 г. // *Grazhdanski protsesualen kodeks (2023)*. V sila ot 01.03.2008 g. izm. i dop. DV. br.11 ot 2 Fevruari 2023 g.

Граждански процесуален кодекс (2023). Граждански процесуален кодекс. Обн. ДВ, бр. 59 от 20 юли 2007 г., изм. ДВ, бр. 11 от 2 февруари 2023 г. // *Grazhdanski protsesualen kodeks (2023)*. Grazhdanski protsesualen kodeks. Obn. DV. br. 59 ot 20 Yuli 2007g., izm. DV. br. 11 ot 2 Fevruari 2023 g.

Европейския съд по правата на човека (2007). Искане за справедливо обезщетение. Практически указания. Retrieved 4 September, 2023, from https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_BUL.pdf

Екимджиев, М. (2023). Разпознаването и санкционирането на злоупотребата с право като вътрешноправно средство за защита срещу „делата-шамари“ (SLAPP). Retrieved 18 April, 2023, from *News Lex.bg*, Електронно издание ISSN 2682-9606.

Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия (2020). Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия Обн. ДВ. бр. 96 от 29 октомври 2004 г., изм. ДВ, бр. 26 от 22 март 2020 г. // *Zakon za opazvane na obshtestvenia red pri provezhdaneto na sportni meropriyatia* (2020). *Zakon za opazvane na obshtestvenia red pri provezhdaneto na sportni meropriyatia* Obn. DV. br. 96 ot 29 Oktomvri 2004g., izm. DV. br. br.26 ot 22 Mart 2020 g.

Закон за физическото възпитание и спорта (2021). Закон за физическото възпитание и спорта. Обн., ДВ, бр. 86 от 18.10.2018 г., в сила от 18.01.2019 г., изм. и доп., бр. 96 от 10.11.2020 г., в сила от 1.01.2021 г. // *Zakon za fizicheskoto vazpitanie i sporta* (2021). *Zakon za fizicheskoto vazpitanie i sporta*. Obn., DV, br. 86 ot 18.10.2018 g., v sila ot 18.01.2019 g., izm. i dop., br. 96 ot 10.11.2020 g., v sila ot 1.01.2021 g.

Кириловски, С. (2022). *800 000 лв. от глоби. БФС преизпълнява двойно плана си*. Retrieved 17 December, 2022, from <https://www.segabg.com/category-sport/800-000-lv-globi-bfs-preizpulnyava-dvoyno-plana-si>

Конституцията на Република България (2015). Конституция на Република България. (Обн., ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г., в сила от 13.07.1991 г., изм. и доп., бр. 85 от 26.09.2003 г., изм. и доп., ДВ, бр.18 от 25.02.2005 г., бр. 27 от 31.03.2006 г., бр. 78 от 26.09.2006 г. - Решение № 7 на Конституционния съд от 2006 г., бр. 12 от 6.02.2007 г., изм. и доп. ДВ, бр. 100 от 18 декември 2015 г.). // *Konstitutsiyata na Republika Bulgaria* (2015). *Konstitutsia na Republika Bulgaria*. (Obn., DV, br. 56 ot 13.07.1991 g., v sila ot 13.07.1991 g., izm. i dop., br. 85 ot 26.09.2003 g. izm. i dop., DV. br.18 ot 25.02.2005 g., br. 27 ot 31.03.2006 g., br. 78 ot 26.09.2006 g. - Reshenie № 7 na Konstitutsionnia sad ot 2006 g., br. 12 ot 6.02.2007 g., izm. i dop. DV. br.100 ot 18 Dekemvri 2015 g.).

Симеонова, Д. (2022). Влияние на обучението в електронна среда върху качеството взривна сила при момичета в гимназиален етап. *Годишник на Национална спортна академия „Васил Левски“*. Том 2, София: НСА ПРЕС, 201–209. // Simeonova, D. (2022). *Vliyanie na obuchenieto v elektronna sreda varhu kachestvoto vzrivna sila pri momicheta v gimnazialen etap. Godishnik na Natsionalna sportna akademia „Vasil Levski“*, Том 2, Sofia: NSA Pres, 201-209.

Симеонова, Д. (2023). Състояние на двигателното качество бързина при момичета от гимназиален етап. *Годишник на Национална спортна академия „Васил Левски“*. Том 1, София: НСА ПРЕС, 45–52. // Simeonova, D. (2023). *Sastoyanie na dvigatelnoto kachestvo barzina pri momicheta ot gimnazialen etap. Godishnik na Natsionalna sportna akademia „Vasil Levski“*, Том 1, Sofia: NSA Pres, 45-52.

bfunction.bg, 2022 – 2023. Български футболен съюз, Дисциплинарен правилник сезон 2022 – 2023. Retrieved April 20, 2023, from <https://bfunction.bg/uploads/2022-07>

Delikti.bg (2022). Инциденти при спорт. Retrieved April 23, 2023, from <https://www.delikti.bg/delikti/intsidenti-sport-otgovornost-obeshtetenie/>

Music Mundial (2023). Casio reportedly suing Shakira for disparaging its brand worldwide. Retrieved January 12, 2023, from <https://www.musicmundial.com/en/2023/01/12/casio-reportedly-suing-shakira-for-disparaging-its-brand-worldwide>

Автор за кореспонденция:

Албена Димитрова

Национална спортна академия „Васил Левски“,
катедра „Психология, педагогика и социология“

e-mail: albena_dimitrova.nsa@abv.bg